

mesterséges intelligencia-alapú szoftver például ma már jobban fordít, mint én a kezdet kezdetén. Mindentől kicsit elrugaszkodva, ami az utolsó kérdést illeti, csak rövidre zárni tudom a remek megfogalmazásodat, és evvel talán válaszolni is rá: a repetíció funkciója a differencia folyamatos termelése.

KE: *Az alakuló életművedben mindvégig jelen voltak az újrajátszási gesztusok – a folyamatban lévő projektjeid vagy tervezett alkotásaid körvonalaznak ehhez kapcsolódóan az eddigiektől eltérő attitűdöket?*

EM: Jó volna erre valami nett választ adni, de a helyzet az, hogy nincsenek folyamatban lévő munkáim. Általában akkor dolgozom, ha felkérnek valamire, meghívják valahova (néha akkor se...). Éppen abban vagyok, hogy végre összeszedjem, amim van, és valami módon rendszerezem, dokumentáljam, mert erre soha nem volt energiám. Ez pont bele is fér a „kreatív redundancia” kategóriájába, amire a fordítás kapcsán utaltál. Említettem már, hogy az időm és a kreatív energiáim nagy részét jó ideje a tanítás köti le, amibe az évek alatt szerintem egyre jobban belerázódhattam, mert egyelőre nem érzek különösebb fáradtságot. A MOMÉ-n tanítok a Média Design szakon, az utóbbi időben leginkább public artot, videóújságírást, illetve tartok egy-két szemináriumot, arról, ami leginkább foglalkoztat – jó része történelem, ami különösen kemény kihívás egy történeti szemléletet nem igazán ismerő generációval szemközt. A tanítás eleve vagy nyolcvan százalékban repetitív, amit jól viselek, de van a fennmaradó húsz, amelyben, a diákjaimon keresztül, folyamatosan közlelő szembeütközések a dolgok változásával, közvetve azzal, hogy amibe belenőttem, elveszítette a relevanciáját, és ez egyszerre kijózanító és felszabadító, néha képes szórakoztatóvá tenni a terapeutikus skizofréniát, amire már utaltam. Ami a konkrét témánkat illeti, a médiaművészet MA-s hallgatóimmal két éve van egy műhelyblokkunk, amelyben megkutattatok és „újracsináltatok” velük egyes, bizonyos határokon belül általuk választott műveket, elsősorban a magyar kortárművészet múltjából. Az ezredforduló környékén időzünk, és egyelőre jól működik a dolog; nekem feltétlenül érdekes húszegynéhány év távlatából visszanézni az időszakot, és azt hiszem, ők is találnak megfontolásra érdemes szempontokat.

Som Balázs

TAPINTHATÓ MÚLT

INTERJÚ SCHULLER JUDIT FLÓRA KÉPZŐMŰVÉSSZEL

SCHULLER JUDIT FLÓRA Budapesten élő és alkotó képzőművész.¹ Jelenleg az Aalto Egyetem Kortárs képzőművészeti szakának doktorjelöltje. Munkáiban a generációkon átívelő emlékezet és emlékezés különböző aspektusait vizsgálja. Műegyütteseinek személyes történetek, egyéni sorsok, örökölt traumák materiális hordozókon keresztül megnyíló mikroverzumai, melyek részben a saját családjának hagyatékából táplálkoznak. A reliktum ugyanis utat nyit a személyesség azon szférájához, amely nem csupán szemben áll a történelemmel, hanem a múlt kollektív tapasztalatának apró, intim gesztusokon keresztül történő objektivációja is.

Som Balázs: *SØREN KIERKEGAARD Az ismétlés című könyvében többek között azt állítja, hogy a múlt megőrzésének, az elmúltak visszaidézésének vagy újraelőállításának eszköze az ismétlés gesztusa. Alapvető kérdés, hogyha mindent igyekszünk pont úgy csinálni, mint azt megelőzően, akkor vissza tudunk-e hozni valami olyasmit, ami elveszett. Meglátásom szerint ugyanakkor az ismétlés arra is rámutat, hogy mi az, aminek a visszaszerzésére törekszünk. Mindig a megtörténtek és az új kísérlet között kiszélesedő szakadékokra találunk és azt nézzük, hogy mi lett más. Mindezek összefüggésében számomra az alkotói munkásságod bizonyos értelemben az idő csendes munkájának, a változásnak a folyamatszerűségét rögzíti. Egy folyamatos visszatérést, kör- vagy épp hurokszerű gondolatíságot látok kirajzolódni a művészetekben, ami ugyanakkor felmutatja azt is, hogy valami mindig más lesz. Mennyire találsz érvényesnek ezt a kijelentést? Mennyire tudatos része ez az alkotói gyakorlatodnak?*

Schuller Judit Flóra: Abszolút, bár ez csak egy adott ponton túl lett tudatos. Addig valahogy organikusan alakult így. Az erre irányuló reflexiómat nagyjából 2017-hez tudom kötni, amikor Helsinkiben éltem és a mesterszakos diplomamunkámon, valamint a szakdolgozatomon dolgoztam. A séták visszatérő cselekvésekké váltak számomra, egy ponton túl már obszesszíven űztem őket. Mentálisan és fizikailag egyaránt, hiszen legtöbbször ugyanazt az útvonalat jártam be a tengerparton. Ha sarkítom, akkor az is egy körszerű mozgás volt, de nem is feltétlen a formai része és a „loopszerűsége” miatt. A sétákon keresztül sikerült eljutnom ahhoz a felismeréshez, hogy ez az ismétlődő cselekvés is párhuzamba állítható a gyűjtés aktusával. A gyűjtésnek is van egy ismétlődő jellege, a sétálás viszont nem halmoz fel semmit,

¹ <https://juditfloraschuller.com>

Schuller Judit Flóra
Mióta nagyapám, a költő halott, 2014–2023, installáció (részlet)
© Fotó: Vigh Levente

nincs materiális célja. Ehhez adódik hozzá további rétegeként, hogy a séták „loopszerűsége” is egészen hasonlatos az emlékezéshez és azon keresztül a gyászhoz: miközben azt hiszed, hogy tovább lépsz, valójában mindig visszakanyarodsz ugyan oda, de mégis minden alkalommal valahogy másképp. Ezekből a gondolatokból kiindulva kezdtem el később tudatosan használni a kör formát.

SB: *A körkörösség és az ismétlődés nyomán szóba került az emlékezés, amely elég absztrakt módon, de szervesen kapcsolódik a rekurzióhoz. Ha fogalmazhatok így, számomra úgy tűnik, hogy a munkásságodban voltaképpen az emlékezés taktilis, tárgyához kötött, mondhatni kissé prousti formájával foglalkozol. Mesélnél erről?*

SJF: A kezdetekben a családi archívum feldolgozására fókuszáltam és ekkoriban mélyültem el az emlékezés és az emlékezet kérdéskörében. Az Aalto Egyetem – ahol a mester diplomát szereztem, illetve ahol jelenleg doktori tanulmányokat folytatok – egyik nagy előnye volt, hogy a kezdettől fogva hagyták, hogy azzal foglalkozzunk, ami érdekel bennünket, támogattak minket abban, hogy végigvigyünk egy hosszabb folyamatot, kisebb projektek, sorozatok készítése helyett. Ennek köszönhetően lehetőségem volt lelassulni a családi hagyaték „saját idejéhez”, és tudatosan folytatni annak feldolgozását – ez nyilván sose tud teljesen befejezett lenni.

SB: *Ha jól értem, akkor a művészi formanyelvved megtalálása párhuzamosan zajlott a saját családod történetének felfedezésével és megértésével?*

SJF: Igen, az eredendő inspiráció ez volt, de közben igyekeztem tudatosan eltávolodni a családtörténettől és valami általános felé nyitni.

SB: *A családi archívumok vonatkozásában említetted, hogy bizonyos értelemben ezen keresztül kezdted el foglalkozni az emlékezettel. Az emlékezés*

általad szóba hozott „loopszerűségét” vagy épp a folyamatos visszatérés aktusát tekintve, milyen viszonyt látsz a saját témáid és az újrajátszás között?

SJF: Ha a kiállítás kontextusát nézzük, akkor az újrajátszás tematikájához kicsit máshogy kapcsolódik az általam bemutatott anyag: az újrajátszás inkább az én szerepemen, a családi archívumhoz való viszonyomon keresztül jelenik meg. Az elmúlt évek során organikusan átvettem, belenőttem a családi hagyaték gondozójának a szerepébe, valahol ez a folyamat, pozíció is tekinthető újrajátszásnak. Ugyanakkor vannak olyan munkáim, amelyek kifejezetten re-enactmentként működnek, viszont nem illettek volna bele a most bemutatott válogatásba, amely a személyesebb hangvételű munkákra fókuszál. Az egyik ilyen például a nagyapám afrikai útjához kapcsolódik, amiben egy konkrét jelenetet rendeztem és játszottam újra, megfordítva és kiegyenlítve a szerepeket. Az eredeti jelenetben (ez egy részlet a nagyapám által 1959–60-ban forgatott *Afrikában jártunk* című dokumentumfilmből) az expedíció tagjai, köztük nagyapám,

Schuller Judit Flóra
Mióta nagyapám, a költő halott, 2014–2023, installáció (részlet)
© Fotó: Vigh Levente

SCHULLER IMRE cigarettázni tanítják egy kelet-afrikai törzs lakóit. Az eredetileg barátságosnak szánt, kínáló gesztus - mai szemmel - hátborzongatóan alárendelő szituációt teremtett. A *Cigarette with Babacarr* című rövid videómunkámban ezt próbáltam revideálni: közösen szívunk el egy cigarettát egy gambiai származású férfival.

SB: Ha jobban szemügyre vesszük, a re-enactment terminusban van egy abból származó feszültség, hogy halmozza az ismétlés gesztusát. A magyarban a játék szó konnotációi révén talán valami mesterkéeltséget, komolytalanságot is sejtet. Ezzel szemben az emlékezés mindig valami egyedi eseményre és/vagy intimítésra utal. A munkáidban, ahogyan már az előbb említetted, a személyes érintettség és a széles körű általánosság tengelyén mozogsz. Mit gondolsz erről a feszültségről?

SJF: Szerintem a személyességet „jól lehet” (és kell is) az általánosba, a kollektívbe át- vagy épp visszafordítani, pont ezen keresztül tud működni, mert sokaknak ismerős. Az első egyéni kiállításon, egy tárlatvezetés során megkérdeztek, hogy miért gondolom azt, hogy az én családom különlegesebb lenne, mint bármelyik másik. Igazából pont nem gondolom így, ugyanannyira érdekes és fontos, mint bármelyik

Schuller Judit Flóra
Leltár I., 2014–2015, giclée print, 30,5×44 cm

másik család története. Amitől más, az maga a gyűjtés, a generációkon át tudatosan felhalmozott és kutatott anyagok mennyisége. Én ezt a „csomagot” kaptam, és úgy éreztem, hogy ezzel dolgom van és foglalkoznom kell vele, rendszerezni és kibontani a benne lévő mikrotörténeteket. Nem feltétlen szükséges egy hagyatéki elemre, tárgyra rárakni egy újabb réteget vagy hozzányúlni, már önmagában egy tárgynak a kiállítótérbe való helyezése is létrehozhat újszerű hozzáférési pontokat. Ezáltal van, hogy kibontásra kerül egy adott történet, de az is lehet, hogy rejtve marad, meghagyva azt a lehetőséget, hogy a befogadó kiegészítse azt. Nagyon sok tárgyban ott van valami, ennél fogva van egy aurájuk. Ezt nem is feltétlen kell tudnia, éreznie annak, aki először látja őket, az, hogy hogyan szólít meg minket egy objekt, az is egy teljesen szubjektív tapasztalat.

SB: Akkor elmondható, hogy az installálás így értett közvetítő és felmutató gesztusával katalizálod az egyedi tárgyakhoz való kapcsolódási viszonyok felszaporozását?

SJF: Mondhatjuk így is. De nem is feltétlen az alkotói gesztus alakítja ki ezt, maguk a tárgyak is képesek valaminek a közvetítőjévé válni.

SB: A re-enactmentek azáltal, hogy újra megmutatnak valamit, bizonyos mértékig hozzájárulnak annak kanonizációjához is. Hasonlóan az archívumokhoz, ugyanis azok is létrehozzák a meghatározott kereteit annak, hogy mire és hogyan emlékezünk. Ugyanakkor DERRIDA meglátásával élve, a különböző archívumok azt is megmutatják, hogy mi az, amit elfelejtünk.

SJF: Ami nem kerül be...

SB: Igen, amikor valamit újra felszínre hozunk, az újra felmutatás akár egyfajta újrajátszásnak is tekinthető. A magyar kifejezés ugye ezért is feltételez egy olyan aktivitást, ami talán egy kicsit többletnek, soknak tűnik a munkáid esetében, legalábbis azok alapján, amit eddig mondtál arról, hogy milyen viszonyt ápolasz a tárgyakkal.

SJF: Most nekem is becsípődött a terminus magyar fordítása, hiszen valahogy másabb, mint az angol. A magyar kifejezésben alapvetően van egy pozitív konnotáció, egy rejtett könnyedség.

SB: Mennyire tartod helyénvalónak a re-enactment fogalommal jelölt művészi stratégia alkalmazását a munkáid esetében?

SJF: Talán már utaltam rá az előbb, hogy ugyan vannak olyan munkáim, amelyek

2023_7

a fogalomnak vagy a kategóriának megfeleltethető eszköztárral operálnak, a re-enactment mégis inkább a családi archívumhoz való viszonyomon keresztül jelenik meg, hogyan vállaltam és vettem fel a hagyatékgondozójának a szerepét. Ezt mostanára viszont inkább múltidőbe tenném, hiszen régóta azon dolgozom, hogy ezt a csomagot és a vele járó szerepet letegyem. Fizikailag is, hiszen az archívum javát már 2015-ben az OSA-nak adományoztuk.

SB: Ez egy álmaiv kérdés lesz, hiszen az OSA intézménye nyilván másfajta kánonformáló potenciállal bír, mint a te munkáid, de szerinted mégis mik a megkülönböztető sajátosságai az általad gondozott és kiállítási installációk formájában bemutatott családi örökségnek?

SJF: Amikor hozzányúlok a családi gyűjteményhez, akkor azt többnyire már valami-féleképpen értelmezem is, alapvetően nem szoktam a hagyatéki elemeket egy az egyben bemutatni. Egy archívumba belépve a dolgok (még) feltáratlanok. A lakáskiállításon, amit a nagyszüleim régi lakásában rendeztem 2023 februárjában, pont ezzel a kettősséggel játszottam, hiszen voltak olyan tárgyak, amiket szabadon és direkt kihelyezve mutattam be, lehetővé téve a látogatóknak, hogy fizikai kontaktusba lépjenek velük. Ezzel felvállaltam azt is, hogy sérülhetnek, de ugyanakkor szerettem volna megmutatni azt az érzést és állapotot, amivel én is szembesültem az elején, hogy milyen elveszni és elidőzni az egyes hagyatéki elemekben, miközben érződik az egész örökség súlya.

SB: Az archívum, amivel dolgozol, voltaképpen nagyon egyszerű, hétköznapi használati tárgyakkal áll. Noha nem olyan módon jársz el, mint például DUCHAMP, de éppen emiatt izgalmas, hogy hogyan adsz új jelentést ezeknek a hétköznapi dolgoknak, amik közkezen forogtak/forognak. Milyen a folyamata annak, amikor egy ilyen hétköznapi tárgyat kiemelsz a hagyatékból?

SJF: A folyamat többnyire intuitív. A lakáskiállításon közvetlen kihelyezett tárgyakon keresztül ezt szerettem volna bemutatni. A dobozokba bárki szabadon belenyúlhatott, megfoghatták a tárgyakat. Nyilván ezek voltak azok az alapvető mozzanatok, amik érdekessé tették a helyzetet. Mi az, amit kivettek, miért pont azt vették ki, miért nézték meg, bírt-e valamilyen többletjelentéssel számukra az adott tárgy.

Schuller Judit Flóra
Leltár II., 2014–2015, giclée print, 44×30,5 cm

SB: Azt gondolom, hogy azért is érdekes a tárlaton szereplő installációhoz való viszonyod, mert te eleve valami kódolt vagy hozzáférhetetlennek, titokszerűnek tűnő eseménysort, egy élet nyomaint kreálsz újra. Ez ugyan nem egyedülálló a tágabb értelemben vett hazai művészi szcénában, illetve a Re:Re tárlaton belül is vannak hasonló törekvések, mégis számomra izgalmas látni, ahogyan a privátum és a publikum határainak összejátszásával esetlegesen új narratívák, kapcsolódási pontok képződnek a kiállított tárgyaiddal keresztül. A történelemmel mondhatni szemben áll egyfajta hozzáférhetetlen, feledésbe merülő személyes emlékezet. Mit gondolsz tágabb kontextusban a Re:Re-n szereplő installációd és a történelem viszonyáról?

SJF: Ha a tárgyaim nem is konkrét történelmi eseményeket rögzítenek, de ugyanúgy egy adott korszaknak a lenyomatai. Talán, ami a legjobban jellemzi a munkáim, az a hiány. Szerintem valahol ebben gyökerizik az archívumokhoz való viszony. Ez a lényegi hiányélmény pedig egy olyan eredendő tapasztalat, amely mindenki számára sok mindenel behelyettesíthető.

SB: Az emlékezés pedig ebben az értelemben a hiány feloldása?

SJF: A kitöltése talán.